

Бу дюньяда сен кимсен?

АГЪМАТ ГЪАЖИ АБДУЛАЕВ

ДР-НИ МУФТИСИ

Аллагъгъа къуллукъ этивде эки-юзлюкден нечик арчылма бола? Бизин ишлерибизде бет гёрдю болмас учун нечакъы къаст этебиз? Тюз ёлда нечик токътама бола? Булай сораулар бизин яшавубузда кёп тувулуна. Шолар мени де тезден берли ичимни бушдура эди. Шону гъарибизге етишдирмек учун узакъ заман ойлашдым, ва ким герти бусурманланы келпетине къыйышывлу болмакъ учун къаст эте буса, оьзюню ойларын ва ишлерин анализ этме болсун учун язма токъташдым. Бизин гъарибизге заманда бир оьзюбюзню гъалыбызны гъакъында ойлашып къарамакъ бек гъажатлы. Яшавубузну яхшылашдырмакъ ва бизге язылгъан нормалагъа къыйышывлу болмакъ учун, оьзюбюзге шолай четим сораулары берме тюше.

4-5 БЕТ

КЪЫЛЫКЪ

Оьзюн оьр гёрегенлеге насигъат

Гьей бусурманлар, бары да затны гъакъында юрегигиз булан ойлашыгъыз – бар бары да затны гёргенде Аллагъгъа макътав этигиз. Аллагъ яратгъан затны сансымай нечик боласыз? Аллагъ яратгъан затланы гёзлеригиз ва юрегигиз булан оьр этигиз. Билигиз, мюрит оьрлюкlege етишмес башгъа адамларда кемчиликлени гёре буса. Адамланы кемчиликлерин гёреген гъалдагъы мюрит, оьзюн малайиклени, пайхаммарланы, валилени даражасына етишгенче оьзюн тарбиялажакъ ва тетекейсиз болгъунча юрютежек адамда гъажатлы.

5 БЕТ

БИЛМЕГЕ ЯХШЫ

Дин – насигъатдыр

Бусурманлар, билигиз, дин – насигъатдыр. Шо гъакъда гъадисде булай айтыла: **«Дин – насигъатдыр, таза юрекликдир»**. Асгъабалар Пайхаммаргъа ﷺ: «Гьей, Расулуллагъ ﷺ кимге багъыпдыр?» – деп сорау бере. Пайхаммар ﷺ булай жаваплана: «Аллагъгъа, Къуръангъа, Аллагъны Элчисине ﷺ, бусурманланы башчыларына ва бары да бусурманлагъа багъып».

4 БЕТ

ВАЪЗА

Борчну гъакъында

Гьюрметли дин къардашларым ва къызардашларым! Бугюн борч булан байлавлу бир-нече масъалаланы баян этмеге сюемен. Бу гюнлерде кёплер бар борчгъа акъча да алып, шону къайтармай юрюйгенлер, бирлерини гъатта къайтармагъа хыялы да болмай. Бирлерини борчларын ата-анасы тёлейлер, башгъаланыкин къатынлары тёлейлер. Бирлери буса, борчун къайтармагъан кюйде оьлюп гетелер. Борч булан ойнама яраймы?! Шо гъакъда энни айтарбыз, Аллагъ буюрса.

Биринчилей, борчгъа бермек булан Аллагъны янындан адам нечик зувап алагъанны айтайыкъ. Аллагъу таала Къуръанда булай айта (маънасы): «Сиз яхшы ишлерде ва Аллагъдан кьоркъмакълыкъгъа элтеген ишлерде бир-биригизге кёмекчи болугъуз

ва амма гюнагъ ишлерде ва душманлыкъгъа элтеген ишлерде кёмекчи болмагъыз». Аллагъ бизге бирёв-бирёвге кёмек этигиз деп буюра, Аллагъны буйругъун этеген гиши Аллагъны разилигин ала.

4 БЕТ

Адилянгъпортну жамияты булан ёлугъув

2 БЕТ

Жамият гъаракатда ортакъчылыкъ

2 БЕТ

Параъиз илмудан китап

7 БЕТ

– Йылы сув булан намаз жувунмагъа яраймы?

8 БЕТ

Гъаж къылмакъ учун ерлер артгъан

Бу йыл гъаж къылмагъа сюеген-леге яхшы хабар гелген. 2017-нчи йылдан тутуп россиялылагъа артыкъ ерлер гёрсетилген. Гъали гъаж къылмакъ учун бизин уълкебизге 20500 ер берилген. Шолайлыкъ булан бу санав алдагъы ерине къайтгъан ва 2014-нчю

йылда йимик болажакъ. Охувчулар да билеген йимик, 2015-нчи йылдан башлап квоталаны санаву 16400 ерге ерли тюшген болгъан. Шолай болгъанлыкъ Аль-Гъарам межитни уллу этив иш юрюлегени булан байлавлу болгъан.

Бабаюрт бойдан

Адилянгыюртну жамияты булан ёлугъув

Февраль айны орталарында районну имамы Асгъабали гъажи Мурзаев Адилянгыюртну жамияты булан ёлукъгъан болгъан. Ерли халкъ рай-

онну имамы булан таныш болмагъа сююп, булай гиччирик кыйын онгаргъан болгъан. Ачыкъ лакъырны барышында юртну жамияты Асгъабали гъажиге тынглады, огъар тюрюлю соравлар берди. Адамлар аслу гъалда юртуну масъалаларыны гъакъында сёз юрютдю. А.Мурзаев олагъа яхшы кюйде тынглады, соравлагъа жаваплар да къайтарды, масъалаланы чечмеге болагъан кюйлени айтды, оъзюню пикрусун ачыкъ этди. Имам юртлулагъа къайсы ишде де Ислам дин буюрагъан ёлда турмакъны гъакъында айтды, шо ёл яшавдагъы бары да масъалаланы чечмеге бола, деп насигъат этди.

Школа-интернатны ишинде ортакъчылыкъ

Гетген айны ахырларында райондагъы 11 номерли школа-интернатда ата-аналар булангъы жыйын оьтгерилди. Булай агъамиятлы, тарбиягъа бакъгъан ёлугъувдан районну имамы ягъада къалмагъа суймей, шонда ортакъчылыкъ этди. Артдагъы вакътилерде интернетде болуп турагъан ишлер хыйлыланы талчыкъдыра, яшлагъа тиеген яны юрекдени ичин бушдурмай болмай. Шо саялы бу болмагъа болагъан къоркъунчукъдан аман сакъланмакъ учун тийишли чаралар гёрюлмеге тарыкъ. Шолай чараланы бииси эстерилген школада «Интернетде аман сакъланмакъ учун» деген темагъа гёре юрюлдю. Асгъабали гъажи Мурзаев оъзюню сёйлевюнде тарбиягъа

айрыча агъамият берди.

– Тарбияны аслу кюрчюсю агълюде болдурула, – деди ол. – Эгер ата-ана авлетлерин Мугъаммат Пайхаммарны ﷺ уълюгюсюнде оьсдюрге болса, шо наслу ругъ якъдан сав болуп оьсежек.

Уцмиюртда ваъза охулду

Дагъыстан муфтиятны республиканы темиркъазыкъ бойдагъы оъз вакили февраль айда Уцмиюртда болду ва жумагюн ерли халкъгъа ваъза-наси-гъат оху-ду. Агъмат гъажи Надырбе-гов этген ваъзасы «Аллагъгъа бакъгъан якъдагъы таза юреклик» деген темагъа багъышлангъан эди.

– Оъмюрюбюзню боюнда бизин гъарибизни яшав сынай, – деди алим. – Тынч ва яхшы яшав, рагъат туруш, леззет, кеп чегив, олай да оъзге ниъматлар бар чы бар, тек аслу гъалда шолайлыкълар гери урулагъан болуп чыгъа. Есибиз Аллагъ гери урулагъан, гъа-

рам ишлерден сакъланмагъа болсакъ, ахыратда бизге уллу шабагъатлар бере-регеин билдирген. Шо саялы биз гъарибиз ойлашмагъа тарыкъбыз: не зат артыкъдыр – бу эки гюнлюк дюньямы яда даим яшавму?

Хасавюрт бойдан

Къарланюрт станцияда мажлис болду

Февраль айны 21-нде Хасавюрт районну Къарланюрт станциясында алим-лени мажлиси оьтгерилди. Юртлуланы алдында районну имамы Ражаб гъажи Ханмирзаев, муфтиятны Хасавюрт рай-ондагъы вакили Алигъажи Сайитгъюсеи-нов ва оъзге алимлер чыгып сёйле-ди.

Оъз ваъзасында А.Сайитгъюсейнов Пайхаммарны ﷺ кыылыкъларыны гъакъында хабарлады. Олай да ярыкъ-ландырыв ишни кыйматлыгъыны эс-герди.

«Билими ёкълугъундан бир-бир адамлар адатлагъа гёре яшай ва шо-лайлыкъ динден деп адашалар, – деди Алигъажи Сайитгъюсейнов. – Шо саялы ярыкъландырыв ишни уллу агъамияты

бар, неге тюгюл инсанны да, жамият-ны бары да масъалалары авамлыкъдан геле. Бусурманман дейген гиши Ислам дин буюрагъан кюйде яшамагъа гере-ки! Булай дегеним янгыз ибадат этив булан дазуланмай, ол адам яшавун бютюнлей дин гёрсетеген кюйде къур-магъа тийишли».

Жыйылгъанланы булай берекет-ли мажлис оьтгергени булан къутлай туруп, Р.Ханмирзаев районда ругъ-кыылыкъны артдырывгъа багъышлан-гъан ишни гъакъында айтды, оъсюп гелеген наслуну гъалиги девюрдеги къоркъунчукъларындан аман сакъла-макъны чакъырды.

«Жагъил адамланы арасындагъы оъзге тарыкъсыз мер-дешлер аз йимик, оланы уьстюне гъали къайдагъы яман, къор-къунчу оюнлар да къошулду, – деди имам. – Шо оюнлар яшланы яшавун буза, ойларын терс якъгъа бакъдыра, англавун буза. Бир-бирлери гъатта оъз оъзюн оьлтюрмеге де чакъыра. Булайлыкъ яшланы тарбиялавун-да уллу масъалалар баргъа, ата-аналар бугъар къулакъсасмагъа гереке бизге зенг».

Пайхаммарны ﷺ яшавуну гъакъында ваъза

Дагъыстанны ер-еринде динни гъакъында ваъза-насигъатлар этиле. Хасавюрт шагъарда да шолайлыкъ а-рив мердешге айлангъан ва гъар жума къайсы буса да межитде шари-атгъа багъышлангъан лекциялар оху-ла. Артдагъы гюнлерде муфтиятны бу бойдагъы ярыкъландырыв бёлюкню ёлбашчысы Алигъажи Сайитгъю-сейнов Хасавюртну Жума межитинде Пайхаммарны ﷺ яшавуну гъакъында ваъза оху-ду.

«Аявлу къардашлар! Пайхаммары-бызны ﷺ яшавуну, ону оьр кыылыкъларыны гъакъында айтайыкъ, эсте

алайыкъ, – деди ол. – Бу ачыкъ уъл-гюню гёз алдыбыздан тайдырмасакъ, бизге оъз хасиятларыбызны тюз этме-ге, кыылыкъларыбызны тазаламагъа, шогъар ювукъ болмагъа ёл болажакъ. Мугъаммат Пайхаммар ﷺ бары да якъдан алгъанда тетекейсиз инсан! Есибиз бизге ону рагъмусу гъисапда бары да халкълагъа йиберген. Шо-лайлыкъ булан Яратгъаныбыз Оъз къулларына рагъмулукъ билдире. Есибиз Аллагъ Къуръанда булай айта (маънасы): «Мен сени рагъмулукъ гъисапда йибергенмен дюнья-лагъа» («аль-Анбияъ» сура, 107 аят).

Къаягент бойдан

Жамият гъаракатда ортакъчылыкъ

Февраль айда районну баш-чысы Магъамматэмин Гъажиев ёлбашчылыкъ этип, «Бизин участ-ковыйибиз» деген форум оьтге-рилди. Шону ишинде районну имамы Аббас гъажи Гъюсенов да ортакъчылыкъ этди. Бу генгешде хыйлы адамлар, ругъанилер, жа-мият чалпышывчулар, юрт башчы-лар, ихтияр якълайгъан къурум-ланы вакиллери бар эди.

Оъз сёйлевюнде А.Гъюсенов ерли ругъанилер районда ругъ-ярыкъландырыв иште байлавлу этеген гъаракатыны гъакъында айтды, жый-ынны темасына гёре таклифлерин де ачыкъ этди.

«Гъалиги кыйынлы заманда арада хыйлы масъалалар тувулунгъан, – деди

имам. – Шоланы нечик чечмеге болагъ-аныбызны гъакъында Есибиз Аллагъны алдында жавап бермеге тюшежек, олай да адамланы алдында. Экстремизмни ва террорчулукъну алдын алмакъ учун ругъанилер де, гъакимият да бирче иш-лемеге гереки, дагъы ёгъесе бу масаъала чечилмес».

Борчну гъакъында

1 « Пайхаммарыбызны ﷺ гъадисинде булай айтыла: **«Садагъа береген гиши он зувап ала, борчгъа береген гиши буса он сегиз зувап ала»** (Табарани). Башгъа гъадисде буса булай деп бар: **«Борчгъа берген гиши гъар гюннине садагъаны зувабын ала»** (Гъаким). Борчгъа бермек булан адам шулай зуваплар ала.

Биз борчгъа алагъан заманда, шо борчну заманында къайтармагъа къаражакъбыз, деп юрегибизде негет этмеге герекбиз,. Шолай этсек, Аллагъ да бизге кѳмек этежек. Пайхаммарыбыз ﷺ булай айтгъан: **«Ким адамлардан борч алса, шону алагъанда негети де болса, заманында къайтармагъа ва шону къайтарып болмай оълюп гетсе, Аллагъ шону есине Оъзю къайтаражакъ. Амма борчну алагъанда къайтарма негети болмаса, Аллагъ шону бузар»** (Бухари). Ва ахыратда Аллагъ огъар айтма да айтажакъ: «Мени къулумну гъагъын Мен къайтармас деп тура эдингми?» Шо заман борчлу адамны яхшы амалларын бугъар бережек, яхшы амаллары болмаса, ону яман амалларын бугъар бережек» (Табарани).

Гѳремисиз, къардашларым, борчун къайтармагъанлагъа Аллагъу таала Къыяматгюн нечик адилли гъукму эте. О саялы борчдан тез къутулмагъа къаст этмеге герекбиз.

Саламат деген асгъаба айта: «Бир керен Пайхаммар ﷺ булан олтуруп турагъанда, жаназа намаз къылмагъа бизин яныбызгъа бир оълюню алып гелди. О заман Пайхаммарыбыз ﷺ: «Муну борчу бармы?» – деп сорады. «Ѳкъ» – деген заманда, Пайхаммарыбыз ﷺ, асгъабалар да булан бугъар жаназа намаз къылды. Сонг бираздан жаназа намаз къылмагъа бирдагъы оълюню алып гелди. Пайхаммарыбыз ﷺ дагъы да: «Муну борчу бармы?» – деп сорады. «Бар», – дегенде: «Шо борчун къайтармагъа бир зат да къойгъанмы?» – деп сорагъан. «Уъч алтын акъча къойгъан», – дегенде, Пайхаммарыбыз ﷺ туруп бугъар да жаназа къылды. Бираздан жаназа къылмагъа уъчюнчю оълюню алып гелди. Пайхаммарыбыз ﷺ: «Борчу бармы?» – деп бу гезик де сорады. «Бар», – дегенде: «Бир зат да къойдуму шону къайтармагъа?», «Къоймагъан», – дегенде: «Буса сиз оъзюгюз къылыгъыз жаназа намаз», – деп айтып, оъзю буса огъар жаназа намаз къылмады» (Агъмад, Бухари, Насаи).

Къарагъыз къардашларым! Гъакъылы бар адам бу хабардан кѳп затны англар. Тек Пайхаммарыбыз ﷺ Ислам дин янгы гелгенде борчу бар адамгъа жаназа къылмагъан буса да, сонг кылагъан болгъан.

Жундубну уланы Самурат деген асгъаба айта: «Бир керен Пайхаммарыбыз ﷺ бизге де багъып: «Сизин арагъызда шулай бир тухумдан адам бармы?» – деп сорады. Бирѳв де жавап бермеди. Сонг Пайхаммарыбыз ﷺ бирдагъы керен: «Сизин арагъызда шулай тухумдан адам бармы?» – деп сорады. Тек экинчи керен де бирѳв де жавап бермеди. Уъчюнчю керен сорагъан заманда, бир адам туруп: «Гъей Аллагъны Элчиси ﷺ менмен шо тухумдан», – деп айтды. Сонг бугъар айып этип, Пайхаммарыбыз ﷺ булай айтгъан: «Биринчи ва экинчи керен сорагъанда жавап бермеге не зат четим этди сагъа? Мен чи сизин яхшылыкъ булан тюгюл эсе эсгермеймен. Сизин ѳлдашыгъыз борчу бар саялы, женнетни къапусуну алдында токътагъан, шону билдирме сѳе эдим сизге. Шону борчун къайтарыгъыз» (Абу Давуд).

Гѳремисиз къардашларым, борчу саялы женнетге гирмеген. Пайхаммарыбыз ﷺ шону билдирген. Биз бусурман болгъан сонг, Аллагъгъа да, Къыямат гюнге де инангъан сонг, борчу бар туруп парахат яшап боларбызмы? Аллагъны ѳлунда оылген шагъитни де гъатта борчу гечилмей. Пайхаммарыбыз ﷺ булай айтгъан: **«Шагъитни борчдан къайры бары да гюнагълары гечиледир»** (Агъмад, Муслим). О саялы борчдан тез къутулмагъа герек. Борчу бар адамны садагъасын да Аллагъ къабул этмей. Пайхаммарыбыз ﷺ: **«Агълюсюню гъажаты бар туруп яда борчу бар туруп, этген садагъа къабул болмас»,** – деп айтгъан (Бухари). Мисал учун биревню борчу бар, ва шону къайтарагъан заманы

гелди, шо адамны не садагъа этмеге, не къурманлыкъ, яда гъакъакъ соймагъа, яда гъажгъа бармагъа ихтияры ѳкъ. Инг башлап ол адам шо борчун къайтармагъа тийишли. Амма борчун къайтарагъан заман гелмеген буса, ва шо заман гелгенде къайтарып болажакъ буса, шолай заман къурманлыкъ, гъакъакъ соймагъа да ярай.

Къарагъыз Пайхаммарыбызны ﷺ асгъабасы Алиге: «Сен биревден де къоркъамысан?» – деп сорагъан заманда, ол: «Борчуну къайтарма герек адамдан къоркъаман», – деп айтгъан. Игитлени игити Али къоркъа болгъан! Биз неге къоркъмайбыз, неге тюгюл де шону гюнагъын англамайбыз, яда англамайгъан болабыз. Нечик ажайып амаллы адамлар барны бу гюнлерде биз барыбыз да гѳребиз, эшитебиз. Шолайлар бир-бирин къыйнай, инжите, борчун къайтармай, ювукъ ювукъдан, къардаш къардашдан айрыла, борч саялы татувсузлукълар бола. Эс тапмагъа заман гелген, геч болгъунча борчларыбызны къайтарайыкъ, къардашларым.

Пайхаммарыбыз ﷺ булай дуа эте болгъан: «Аллагъумма инни абузу бика миналь куфри вад дайни» («Гъей Аллагъым, мен Сени булан сакъланаман капирикден де, борчдан да»). Бирев: «Гъей Аллагъны Элчиси ﷺ, капирикни борч булан тенг этемисен?», – деп сорагъан болгъан. Пайхаммарыбыз ﷺ: «Ѳтемен», – деген (Насаи, Гъаким). Ончагъы сыйлы Пайхаммарыбыз ﷺ оъзюн капирикден ва борчдан сакъласын, деп Аллагъдан тилей болгъан. Бизге де тийишли тюгюлмю, Аллагъдан шолай тилемере? Шолай тилесек, борчларыбыздан къутулмагъа Аллагъ бизге кѳмек этежек.

Бир гиши Пайхаммарыбызгъа ﷺ гелип: «Васият эт», – деп тилеген болгъан. Бугъар Пайхаммарыбыз ﷺ оъзюню ичинде дюнъяны да, ахыратны да яхшылыкъгы бар гиччирек васият этген. Бугъар: **«Сен гюнагъланы аз эт, оълом сагъа энгил болар, борчну да аз эт, оъзден кюйде, парахат кюйде яшарсан»,** – деп айтгъан (Байгъакъи). Гюнагъланы аз эт дегенде, гюнагъ этмеге ярай, аз эте бусанг деген маъна тюгюл, муну маънасы, бажарыла туруп гюнагъ этме, этип къойсанг да, тез гъѳкюнѳп товба эт деген маъна.

Къардашларым, борчгъа алагъанлар бары да бир йимик де болмайлар. Бирлери гертиден де борчун къайтарып болмайгъан гъалгъа тюшелер. Гъали шу ерде шо борчну гечип къоймакъны гъакъында бираз айтайым. Неге тюгюл де бизин арабызда кѳплер бар борчун гечип къоягъан. Шолар Аллагъ янындан нечик зувап да, даража да алагъанны гъакъында айтайым. Пайхаммарыбыз ﷺ булай айтгъан: **«Ким Къыямат гюнню къыйынлыкъларындан Аллагъ оъзюн къутгъаргъанны сѳе буса, къыйынлыкъгъа тюшген адамгъа кѳмек этсин яда оъзюне борчлу адамны гечсин»,** – деген (Муслим). Дагъы да Пайхаммарыбыз ﷺ: «Адамлагъа борчгъа береген бир адам болгъан. Сонг шо борчну къайтарагъан заманы гелгенде, бу оъзюню къуллаукъчусун шо борчну алмагъа артындан йиберегенде, огъар булай деп буюргъан болгъан: «Ѳгер де сен баргъанда, шо адам борчун къайтарып болмай буса, сен шо адамны къоярсан, мен шондан гечемен. Аллагъ да бизин гечер бугъай, биз де гечсек». Борчну еси шулай айта болгъан. Бу адам оълюп, Аллагъгъа ѳлукъгъанда, Аллагъ да муну гечген», – деп хабарлагъан (Бухари, Муслим).

Аллагъ учун, деп айтып, борчун къайтарып болмайгъан адамдан энгил этейим деп шулай гечсе, Аллагъ да шону гечежек.

Дагъы да Пайхаммарыбыз ﷺ булай айтгъан: **«Ким борчлу адамгъа заман берсе яда борчун гечип къойса, Аллагъу таала шо адамны дагъы салкъынлыкъ ѳкъ гюн Аршны салкъынлыкъына салар»** (Агъмад, Муслим, Тирмизи).

Гъюрметли дин къардашларым ва кызардашларым! Шунда Пайхаммарыбызны ﷺ эстерилген сѳзлерине яхшы кюйде тергев берейиклер, неге тюгюл де борч яман зат. Борчлар булан Аллагъгъа ѳлукъгъанча шолардан кутулмагъа шу дюнъяда къаст этейик. Аллагъ барыбызгъа да динибизни тюз кюйде юрютмеге кѳмек этсин. Амин.

Оъзюн оър гѳрегенлеге насигъат

1 « Бир гезик Мухиддин аль-Араби дейген шайых булан булай иш болгъан. Ол гемеге минип, сапар этмеге айланагъанда, гючлю ел чыгып, денгизде ала-пелекет башлана. Ол: «Кѳл, тын, сени уъстюнде билимни денгиз-дериясы бар!» – дей. Ону сѳзлеринден сонг денгиз парахат бола ва ондан бир уллу гъайван чыгып, шайыхгъа булай айта: «Гъей Мухиддин, мен сагъа бир сорав берермен, сен шогъар жавап берсенг, алим боларсан, бермесенг – авамсан». Ол: «Не соравдыр?» – дей.

Гъайван булай узата: «Ѳгер Аллагъ къатынны эрин башгъа бир затгъа айландырса (адамгъа тюгюл), ону ид вакътиси не заман болгъунча узатылажакъ: эри оылген къатынныки йимикми яда айрылып алгъан къатынныки йимикми?»

Шайых не айтагъанны билмеген. Шо заман гъайван: «Ѳгер сен мени оъзюнге шайых-насигъатчы этип алсанг, мен сагъа шо соравгъа жавап берермен», – деген. Алим рази бола ва гъайван булай англатыв бере: «Ѳгер эрни жаны баргъа айландырылгъан буса, къатыны ид вакътини айрылгъан гъаисагъа болдура. Ону жаны ѳкъ затгъа айландырылгъан буса, къатын эри оылген йимик ид вакътини сакълай». Бу ишден сонг лап оылгенчеге шайых Мухиддинден ол билимли адам экенге шегин де билдирген деп эшитмеген.

Айтмагъа болар йимик булай сѳзлени гъакъында ойланып къара: «Ѳгер пеленче адам мен ону алдывнда саламатлыкъ ва баш ийгенлик гѳрсетгенде, ол оъктем болардан къоркъмай эдим буса, мен шолай этер эдим». Бу сѳзлерде оъз оъзюн оър гѳрегенлик лап уллу даражада. Неге тюгюл, дин къардашынгдан

сен оъзюнгню оър гѳресен ва сонг ону даражасына тѳбен тюшесен.

Аллагъны сезгенлени саламатлыкъгыны гъакъында айтса, оларда оъз оъзюн оър гѳрегенлик ѳкъ, неге тюгюл олар оъзлени ругъ даражасын кимесе башгъа бусурманланыкинден эсе артыкъ гѳрмей. Гюнагъ этивден сакълангъан пайхаммарлар да, Есибиз Аллагъдан оъзлени шайтандан ва тажжалны пелекетинден сакъланмакъны тилей болгъан. Бизин бийибиз Али аль-Хаввас булай айта болгъан: «Тажжалны пелекети – ону заманына къаршы болгъанлар ол оъзюн худай этип белгилегенде адамлар шону мюкюр этивден къоркъуву». Гъадисде булай айтыла: «Есибиз Аллагъ айтгъан (маънасы): «Улладукъ ва оъктемлик – Мени опурагъым (демек, янгыз Аллагъгъа хас хасият

лар). Ким шоланы Менден чечмеге сѳйсе, Мен шону ѳкъ этермен».

Гъей бусурманлар, кимге буса да суд гесмекден сакъланыгъыз. Гертиден де, Есибиз Аллагъны къул келпетли пачалары бар, олай да пача келпетдеги къуллаары да бар. Есибиз Аллагъ Оъз алдында къулуна къул опуракъны (убудийя) гийдиреген ва ону гѳзюнден къарагъанда да къул этип, тек айланадагъылар ону пача даражагъа гѳтереген кюйлер кѳп бола. Билигиз, ким оъзюню напыс пиръавуннукинден яхшы деп ойлаша буса, шо оъзюн оър гѳрген бола. Напсдан артыкъ ѳкъдур борч тѳлевюн артгъа салагъаны. Шайтандан артыкъ душман ѳкъдур. Оъз шагъватлардан артыкъ гючлю оъчешивчю ѳкъдур. Есибиз гѳрсетеген кѳмекни оъзюн оър гѳрюв йимек бир зат да арек этмейдир, неге тюгюл янгур сув тюзлюкъде жыйыла, тав башда жыйылмай. ►► 6

Бу дюньяда сен кимсен?

1 « Къудратны Еси Аллагъгъа макътав, Мутъаммат Пайхаммар-гъа ﷺ, ону агълюсуне ва асгъабаларына паракатлыкъ ва яхшылыкъ болсун.

1. Сиз бусурманмысыз?

Сёзсюз кюйде, соравну маънасы ан-глайгъан гъарким юрегинден Къудратны Есине разилиги булан: «Алгъамдулиллагъ!» – деп айтажакъ. Аллагъгъа макътав болсун, Ол бизге бусурман адам не даражагъа етишме болаганны гъакъында; бусурманны да, имансызны да арасын-да нечик башгъалыкъ барны иманлы адамгъа нечик яхшылыкълар, барны ва имансызны кысматын не зат къаравул-лайгъанны гъакъында англав бергени учун. «Бизден бусурманлар этгени учун, дюньяланы Есине бары макътавлар бол-сун!» – деп бирдагъы да шат болайыкъ.

Буса да шолай айтып къоймакъ та-манлыкъ этеми экен дагъы? «Бусурман» деген сёз «Аллагъгъа ирия болмакъ» деген затны англатагъанны гъакъында ойлашып къарагъанмысыз? Бусурман адам – шо Къудратлы Аллагъ гёрсетген ишлени кютювню озюню бойнуна ал-гъан адам, ва ол мекенли кюйде ирия болгъан адамны келпетине гелишли болма герек.

2. Герт бусурман нечик болма герек? Сиз бусурманмысыз?

Шу соравгъа жавап бермек учун, оз-ююн бусурман гысап этеген яда Ислам динге гиреген адам гысаплай буса, ол озююн нече процент шолай адам гыса-плагъанын, озюню дин ишлерин, ис-лам динни гёрсотивлерине кыйышыв-лу кюйду юройгенин кыйыыматлама герек. Биз бир нече соравлар гъазирле-генбиз, шоларгъа жавап берип, сиз, Расу-луллагъ ﷺ айтгъан кюйде, бусурманны келпетине нечакъы гелишли экенигиз-ни англама болажакъсыз.

Герт бусурман – шо озюню яша-вун бары да затлагъа: Къудратны Есине Озюне, озюню агълюсуне ва савлай бары да бусурманлагъа бакъгъан якъда да ихтирланы ва борчланы сакълап къурагъан адам.

Имам Аль-Хатаби язагъан кюйде, гер-ти бусурман шодур ким Къудратны Еси Аллагъгъа бакъгъан якъда да, ва бусур-манлагъа бакъгъан якъда да токъташды-рылгъан борчланы бирикдирип болгъан адам. Гъадисде булай айтыла: **«Бусурман бусурмангъа къардашдыр. Ол башгъа бусурманны кыйыкъсыгъмас, кёмек-сиз кюймас ва ол кыйыпны гъалда болмасны гъайын этер»** (Муслим).

Бусурман – шо Аллагъгъа ва Ону Ра-сулуна ﷺ, Ислам динни къанунларына ва шону болушукъ этивю булан озюнде беклешген напсын енгтен адам.

Озюню бир къараргъа геливюнде ол тюшонген англавуна кюрчюлене, азат болув ва насип Къудратны Есини гёрсе-тивлеринден гъасил. Шо олай да озюн-ден янгыз яхшылыкъ болагъан Аллагъ-ны кёп эсте алагъан муъмин адам. Шо озюне сюегенни дин къардашына да сюеген адам.

Озокъда чы, гъар бусурман Аллагъгъа гъакъ юрекден инанаман, ва ол гъакъ герт бусурман деп айтажакъ. Амма гъакъ герт бусурман нечик болма герек-ни, яда Пайхаммар ﷺ ва ону асгъабалары нечик адамны шолай гысаплагъанны гъакъында барыдалар ойлашмай. Биз – бусурманларбыз деп айтып, биз озю-бюзге, инг башлап Яратгъаныбызны ал-дында биз озюбюзге уллу жаваплыкъ салабыз. Олай да озюбюзню ишлери-биз, сёзлерибиз, низамыбыз ва яшав гъа-лыбыз булан Ислам динни сакълавда ва генглешдиригде, айрокъда халкъны кёп-яны бусурман тююл жамиятда уллу со-

циал роль ойнайбыз.

Имам Аль-Къазали «Гъей мени ула-ным» деген китапда язагъан кюйде, Расу-луллагъ ﷺ булай айтгъан: «Сизден гъысап бергенни талап этгинче алдын, озююгюз-ню алдыгъызда гъысап беригиз; ишлери-гиз мизангъа салгъынча алдын, оланы чегип къарагъыз».

Шо саялы, мени къардашларым ва къызардашларым, шу соравлагъа жавап бере туруп, озююгюзню тергемекни тилей-мен. Шоларгъа жавап бере туруп, озююгюз-ню 0-дан башлап, 100 процентте ерлиги шкалада кыйыматлагъыз. Шоллукъда сиз не даражада гъакъ герт бусурман экени-гизни англарсыз, ва йиберилген затланы толумлашдырма боларсыз.

Али ибн Абу Талиб булай айтгъан дей: «Ким, къаст этмейли муратгъа ети-шежекмен деп умут этеген адам – шо хыянатчы».

Гъасан аль-Басри булай айтгъан: «Бир зат да этмейли, женнетни сююв, – гю-нагъланы бириси».

Расулуллагъны ﷺ сёзлери: «Бажарыв-лу адам озююн ва озюню ишлерин оыл-генден сонг болажакъ затлагъа багъыш-лай. Авлия буса озюню ёнкювлерине ёл бере ва Къудратны Еси Аллагъ ону жен-нетни гъакъындагы баш хыялларын кютер деп хыял эте».

Азында биз гъар бир абат сама алгъа юрюме, не даражада бусурманлар эке-нибизни гъакъында ойлашма герекмей-бизми дагъы?

3. Нечик ойлашасыз, сиз нече про-цент гъакъ герт бусурманларсыз?

4. Сизин динигиз – шо янгыз тили-гизден чыгъагъан сёзлерми, яда, сиз герт муъмин бусурманлагъа хас ишлер булан шону беклешдиремисиз?

Аллагъ сизин устыюгюзге салгъан парзланы (борчланы), ташдырып айт-гъанда: намазны, оразаны, гъажны ва шагъаданы уййренмекни къастын эте-мисиз? Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: **«Ислам беш къанунгъа кюрчюлене: Аллагъны бирлигине, Мутъаммат Расулуллагъ ﷺ экенге шагъатлыкъ этмекде; намаз кыыливгъа; секет тё-левге; гъаж кыыливгъа; рамазан айда ораза тутувгъа»** (Аль-Бухари, Муслим).

5. Борч этилген шо затланы бары да якъдан уййренгенмисиз, масала ша-гъаданы ва намазны аркъанланы, ора-заны, секет тёлевню шартларын, гъаж кыыливну уййренгенмисиз? Намазны нелер бузагъанны шону учун болагъан шабагъатны ва шондан нелер магърюм къоягъанны ва ш.б. билемисиз?

6. Азангъа – намазгъа чакъырав-гъа шат боламысыз? Межитде жамият намаз кыылмакъ учун намазны заманын не даражада къаравуллайсyz? Жамият намазлар озлени кютмек учун авур деп сама гъысап этмеймисиз?

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: **«Эгер олар ахшамгъы ва эргенги жамият намазларда ортакъчылыкъ этгени учун озлени къаравуллайгъан шаба-гъатны биле эди буса, шо намазлар учун межитте, гъатта шогъар сыйке-лип гелме тюше буса да, къасткы-лып гелир эди!»** (Аль-Бухари).

Гъадисде булай айтыла: **«Жамият на-маз онгача кыылынагъандан 27 керен артыкъ»** (Аль-Бухари). Айтылагъан кюй-де, Умарны уланы Абдуллагъ ахшамгъы жамият намазгъа етишмеген. Озюю шо айыбын чаймакъ учун, шо гече ол эртен болгъунча намаз кыылгъан.

7. Аллагъны сиз не даражада кёп эсте аласыз, зикир этесиз, Аллагъгъа суж-да кыыливда нечакъы заманыгъызны йибересиз? Тагъажукъ-намазгъа турамы-сыз? Сиз озге сюннет намазланы кы-

ламысыз? Къыла бусагъыз, не даражада къаст этесиз?

Къудратны Еси Къуръанда булай айта (маънасы): **«Гъей сиз, гъакъ юрекден инанагъанлар! Аллагъны атын кёп керенлер эсте алыгъыз ва эртен де, ахшам да Огъар макътавлар этигиз!»** (сура Аль-Ахзаб)» 41-42-чы аятлар).

Имам Аль-Кушайри булай айтгъан: «Бары да яхшы даражалар зикирни ях-шылыгындан тувулуна. Зикир Аллагъ-гъа тюшонювню ёлунда къатты кюрчо гъысаплана. Зикирни кёмеклиги булан тююл эсе, бирев да Аллагъгъа тюшонме болмажакъ».

Къудратны Еси булай айтгъан (маъ-насы): **«Ким гъакъ юрекден инана буса, оланы юреклери де Аллагъны эсте алыв булан рагъатлыкъ таба. Аллагъны эсте алыв булан тююлюм дагъы, юреклер рагъат болагъаны?»** (сура «Ар-Рад», аят 28).

8. «Бирдагъы да бир парзны кюттен-биз деп сюююп, сиз оз заманында се-кет тёлегиз» (сура «аль-Бакъара», аят 43). Шолай тапшурув Къуръанда 30 керенден де кёп такрарлана. Имам Ан-Навави бу-лай айтгъан: «Шо заман секет тёлевню инкар этеген гиши, бары да бусурманла-ны бир тавушлу пикрисуна гёре, капир-дир» (Шарху сахих Мсулим).

9. Рамазан айны геливюн гёзлейми-сиз ва ону геттенин кыызгъанамысыз? Гъаж кыылма герекни гъакъында ойлаш-гъанмысыз? Шону учун не этесиз?

10. Сиз озююгюзню ишлеригиз булан бары да гъасил затланы этме къаст кыы-ламысыз ва гъарам ишлерден болгъан чакъы арек болмакъны гъайын этеми-сиз, шоланы озююгюзню сёзлеригиз ва ишлеригиз, ва гъатта хыялларыгъыз бу-лан беклешдиремисиз?

Гъадисде булай айтыла: **«Гъалал зат-ны къазанмакъ – гъар бусурманны борчу (важиб)»**. Башгъа гъадисде булай айтыла: **«Загъмат гъагыз намуслу-гъа-лаллагъа макътав болсун»**.

11. Эгер сиз бизнесмен бусагъыз, оз-ююгюзню мал-маталыгыны не ёлда артдырма хыялыгъыз барны гъакъында озююгюзге сораймысыз? Шону бусур-манлагъа пайда гелтиреген ёлда харж-ламакъ негет буланмы? Гъажатлылагъа, етимлеге, ярлы агълюлеге харжламакъ негет буланмы? Озююгюзню харжыгъ-ызны бусурманланы гъажаты учун харж-лаймысыз?

Къуръанда булай айтыла (маънасы): **«Ким озюню мал-маталыгын гече де, гюн де, яшыртгъын да, ачыкъдан да харжлай буса, оланы Есинден шабагъат гъазир. Олар къоркъув-ну билмес ва пашман болмас»** (сура «Аль-Бахара, аят 274).

Гъадисде булай айтыла: **«Эгер инсан уюнден кимесе биревге гъажатлы болмас учун негет булан чыкыгъан буса, ва озюню гиччи яшларына ва къарт болгъан ата-анасына азыкъ къазанмакъ учун чыкыгъан буса, ону гъар абаты сужда кыыливдур. Эгер де ол кёп акъча къазанмакъ учун чыкы-гъан ва шону ойсуз кюйде харжла-ма негети болса, ва байлыгы булан макътана буса, муна шо заман ол шай-тан булан бирче болур»** (Ат-Табарани).

12. Бусурманланы жамият арадагъы гъалы сизин рагъатсызландырамы? Ис-лам динни хатирин къалдырывлардан яда хорлавлагъа не даражада къагъар-ланасыз? Кимесе бирев Аллагъны къа-дагъаларын буза буса? Эгер де буза буса, шолай иш, болмасын учун сиз не этесиз?

Ибн Масудну атындан тапшурулгъан кюйде, Расулуллагъ булай айтгъан: **«Ал-лагъдан артыкъ гюнчюлюк этеген**

БИЛГЕМЕ ЯХШЫ

ёкъдур. Шогъар гёре Ол, ич ва тыш пасатлыкъны къадагъа этген. Аллагъ-дан гючлю болуп бирев да макътавну сыймес. Шогъар гёре Ол Озююн макъ-татгъан» (Муслим).

13. Сиз озююгюз нечик яшагъа-ныгъызы ва гележекде нечик яшама токъташгъаныгъызны анализ этгенми-сиз? Не даражада къаст этесиз? Сизге шо бажарыламы? Шону учун не этесиз?

Къудратны Еси Къуръанда булай айта (маънасы): **«Гертисип айтгъанда, Ал-лагъ адамланы гъалын, олар озлени озлер алышдырмай туруп, алыш-дырмай»**. (сура «Ар-Рад», аят 11).

14. Сиз душманыгъыздан, хатири-гизни къалдыргъан, кыйыкъсыгъгъан адамдан Аллагъ учун гечме гъазирми-сиз? Сизин булан къатнавну гери ургъан адамдан Аллагъ учун гечме гъазирми-сиз? Сизин булан къатнавну гери ургъан адам булан, биринчи болуп, сёйлеме гъа-зирмисиз? Сизге кёмек этивню гери ур-гъан адамгъа кёмек этме гъазирмисиз? Башгъа адамны гюнагъ ишин яда кемчи-лигин яшырма гъазирмисиз?

Къуръанда булай айтыла (маънасы): **«...Къой, олар гечсин ва языкъсын-сын. Сиз озююгюзден Аллагъ гечген-ни сыймеймисиз дагъы? Аллагъ – Ге-чивчо, Рагъмулу»** (сура «Ан-Нур», аят 22).

15. Сизин хатиригизни къалдыр-гъан, яда сизге зарал этген, яда гюнагъ ишлеге батылгъан дин къардашыгъыз тюз ёлгъа тюшсюн учун яшыртгъындан ону учун тилеймисиз? Кимни буса да би-ревню янгыз Аллагъ учун сюемисиз? Шо сюювню нечик ва не булан гёрсетесиз?

Ибн Аббас булай айтгъан: «Инсан янгыз шо заман Аллагъны сюювюне ва якълавуна лайыкълы болур, эгер Аллагъ учун сюе буса; кимесе биревге хатиржан бола буса, Аллагъ учун хатиржан болур, Аллагъ учун давчу болур. Ол, шо ёрукъда иш гёрмей туруп нечакъы узакъ заман намаз кыылса да, нечакъы ораза тутса да, герт иманны излежек. Тек, не амал, до-слукъ дюньялыкъ ишлени кюрчюсюнде къурула, шо буса бириси дюньяда бир пайда бермежек» (Ат-Табарани).

16. Аллагъны такъсырындан къор-къуп, шоланы дагъы этмес негет булан, сиз гюнагъларыгъыз учун гюнде нече ке-рен гъёкюнчлюк этесиз? Къудратны Еси-ни алдында къоркъунчлюкъну гъис этип, озююгюзге сораймысыз, къачан буса да йылагъанмысыз?

Къудратны Еси Къуръанда булай айта (маънасы): **«Оларгъа Рагъмулу Есини аятларын охугъанда, олар бётгёбен тюшюп, сужда этген ва йылагъан»** (сура «Магърюм», аят 58). Яни, сиз де шо-лагъа ошагъыз.

Бир гече Аль-Гъасан озюню йыла-вундан уянгъан; озюню йылаву булан уйдегилени барысын да уятгъан. Огъар не болгъанны гъакъында сорагъанлар ва ол: «Мен этген гюнагъ ишим эсима гелди ва йыладым», – деген.

Имам Аш-Шаарани булай айтгъан: «Аллагъгъа тюшонген адам учунгъу шарт шо Есибизни алдында гючлю кюй-деги къоркъувдур». Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: **«Мен Аллагъны сизин ба-рыгъыздан да яхшы билемен ва он-дан барыгъыздан кёп къоркъаман»**.

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: **«Гъей Аллагъ! Мени гёзлерим Сени алдынга гъёкюнчлюкден ва языкъсынывдан йылагъанча алдын, Сени алдынг-дагъы къоркъувдан йылагъан этгин»** (Абу Нуайм).

17. Сиз Аллагъны, Сыйлы Къуръан-ны ва Пайхаммарны ﷺ алдында сизге нечик борчлар салынгъанны гъакъында ойлашамысыз? ►►

Бу дюньяда сен кимсен?

« Сизин оьзюгюзню алдыгъызда нечик борчлар салынгъан? Агълюгюзню алдындагъы, башгъа бусурманланы алдында нечик бочлар салынгъан? Сиз шоланы нече процент кютесиз?

Гъадисде булай айтыла: **«Гъакъ гертиси, сени Есингни сагъа ихтияры бар, сени ругъунгну да сагъа ихтияры бар; агълюнгню де сагъа ихтияры бар; демек, бек ихтияры барланы гъарисине олагъа тийишли затланы бер!»** (Аль-Бухари).

Мугъаммат Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: **«Гъакъ герти дин – шо насигъат. Яни, тюзлюк, ваъза»**. Биз огъар: «Кимге бакъгъан якъадыр?» – деп сорадыкъ. Ол: «Къудратны Еси Аллагъгъа, Ону Китабына, Ону Пайхаммарына, бусурманланы ёл-башчыларына, олай да бары да кюлю бусурманлагъа», – деп жавап берди (Муслим).

18. Оьзюгюзге алимлеге, имамлагъа, муталимлеге, муъминлеге нечик янашагъаныгъызгъа байлавлу сораимысыз? Сиз оланы уьстуне барамысыз ва кёп барамысыз? Оьзюгюзню ишлеригизге байлавлу болуп олар булан гъакълашамысыз?

Къургъанда булай айтыла (маънасы): **«Гъей, гъакъ герти инанагъанлар! Аллагъдан къоркыгуз ва гъакъ муъмин булан болугъуз»** (сура «Ат-Тавба», аят 119).

Абдуллагъ ибн Масур булай айтгъан: «Адамланы гъалы, олар гъакъ герти ва абурлу алимлерден билим алгъан чакъы, онгайлы болажакъ. Олар шо алимлени гиччилеринден ва яманларындан уйренме башласа, ёкъ болур».

19. Оьзюгюзге хасиятыгъызда – къылыгыгъызда яхшы якъланы тарбиялап, оьз напсыгъызны камиллешди-ривню уьстюнде ишлеймисиз?

Ачыкъ ва юрегигизде яшырылгъан оьз къылыкъларыгъызны анализ этемиисз?

Гъадисде булай айтыла: **«Бизин арабыздан мен кёп сюегенигиз кылыгыгъыз лап яхшыгъызсыз»** (Аль-Бухари).

Расулуллагъгъа ﷺ адамланы женнетге барывуна лап кёп болушлукъ этеген недир деп сорагъан, ол: «Аллагъдан къоркъув ва яхшы къылыкъ», – деп жавап берген, сонг огъар адамланы жагъаннемге барывуна лап кёп болушлукъ этеген недир деп сорагъанда, ол: «Авуз ва жагълыкъ санлардыр», – деп жавап берген.

Абу ад-Дарда булай айтгъан: **«Мен, Пайхаммар ﷺ айта туруп, эшитдим: «Мизанлагъа салынажакъ затлардан (этген ишлеринден) яхшы къылыкъдан авур тартагъан зат болмас»** (Абу Давут, Ат-Тирмизи).

20. Сиз асил къылыкъ деген затны билемисиз? Оьзюгюзде шону белгилерин гёремисиз? Шолар таманлыкъ этеми?

Асил къылыкъ гъисапланагъан бир нече даржаланы гелтирейик, муна шолар: ювашлыкъ, тюзлюк, сёзюне аминлик, башгъаланы яшыртгъан сырларын яшырып сакъламакъ, яхшы ишлер этмек учун къасткъылмакъ, къоччакълыкъ, чыдамлыкъ, Къудратны Еси Аллагъгъа Ол берген яхшылыкъ учун разилик билдилив; башгъаланы янгылышларына рагъмулу янашав, Аллагъны яхшылыгъына умут этив ва Ону ачувундан къоркъув; Аллагъдан къоркъув, уялчанлыкъ, динчилик, гечип бажармакъ, рагъмулукъ сюов, чомартлыкъ, яхшылыкъ этив, Къудратны Еси Аллагъ яратгъан затланы гъакъында ойлашыв, гюнагъ ишлерден сакъланыв, ачувун басып бажармакъ, ялаябвланы, айтды-къуйтдуланы, бутганны, алдатывну гери урма къасткъылыв; тийишсиз затлардан тилин сакълап бажармакъ, сёзлерде де, ишлерде де адилли болмакъ, уллулагъа

гъюрмет этмек, илиякълы, йымышакъ болуп, дослукъну сюов, чомартлыкъ, къоччакълыкъ, загъматны сюов, адилли тарбиялы болмакъ, саламатлыкъ.

Расулуллагъ ﷺ Къудратны Есине яхшы къылыкъ гъакъында булай сорагъан: **«Гъей Аллагъ, мени яхшы къылыкъгъа бакъдыр, яхшы кылыкъгъа Сенден къайры бирев де бакъдырып болмай»** (Муслим).

Къудратны Еси булай айтгъан (маънасы): **«Булай айт: «Гъакъ герти, Мени Есим, ачыкъ ва яшыртгъын, жиргенч, олай да гюнагъ ишлени, адилсиз къыйыкъсыгъывланы этмекни гери ургъан...»** (сура «Аль-Араф», аят 33).

Имам аль-Къазали булай язгъан: «Сен бил, инсанны юрегинде сёгюлеген затлар нечакъы да бар. Юрекни шолардан тазалавну ёлу да узакъ. Шо ёлну да ону даим сав этив булан оьтмек де – къыйнышу». Ол дагы да булай айтгъан: «Аллагъгъа тюшюновню ёлуна тюшген адам учун борч гъисапланагъан затлардан ону ругъ якъдан насигъатчысы – муршиди болмакъ, ол шо адамны Аллагъны тюшюновню ёлуна гелтирип болма герек ва огъар къылыгына сёгюлеген затлардан азат болма ва яхшы ишлер, тарбиялы болма кёмек этме герек».

Бил, гюнагъ ишлеге шулар гире: экиюзлюлюк, ялгъан, гъиλλα, оьктемлик, оьзюн оьр гёрюв, оьзюнден оьзю рази болув, душманлыкъ, кыызгъанчылыкъ, ач гёзлюк, оьзюн оьзю сюов, гюнчюлюк, гъонкъалыкъ, ачувлукъ, вагыши юреклик, оьч апывлукъ, ачувлукъ, эстик гёрювлюк, адамлардан кемчиликлени излев; бутгъанчылыкъ, айтды-къуйтду-ну яйыв; хорлав, мысгъыллав, башгъа адамны, сёзлер, тюртюв-чанчыв булан кем гёрюв, эсиртген ичкиге, хумар оюнлагъа амракъ болув; гёрмемишге иш этив, тийишсиз ерлерде оьзюн сакълап бажармайгъанлыкъ, Къудратны Еси Аллагъдан айырылыв; дин къардашы булангъы къатнав аралыкъланы гери урув; урушбатчылыкъ, асламчылыкъ, кыызгъанчылыкъ, кимни буса да биревню къыйыкъстыв, биревге бир иш этип, шону оьпкелев; къоркъанчылыкъ, намусузлукъ, биле туруп, уллу ва гиччи гюнагъ ишлер этив.

Имам Аль-Къазали булай яза: «Сен не ёл булан да шо затлардан сакъланма герексен. Гъакъ гертиси, олар адам учун бек къоркъунчул. Шолар барысы да терс ишлени кюрчюсю гъисаплана».

Дёрт де мазгъабны имамлары ва алимлери булай яза: «Гъакъ герти шайых – муршидни къайюмлугъуна тюшмейли, юрекни яшыртгъын яраларындан айырылма бажарылмай». Шейхуль Ислам Закария аль-Ансари булай айтгъан: «Тасаввуф – шо илму, шону кёмеклиги булан напсны тазаланывуну гъалына, хасиятны асиллешдиливге етишкедир даимлик насипли болмакъдыр юрекни тыш ва ич гъалына тюшюнмекдир».

21. Айтагъан затыгъызны тергевге аламысыз? Бу ва о яшавгъа пайда ёкъ сёзлени айтмас учун къаст этемисиз? Ялгъан калималагъа айтды-къуйтдулагъа тынгламаймысыз, башгъа бусурманланы арагъа салып сёз юрюлегенде арагъа къошулмаймысыз? Айтгъан затыгъызны ахырыны, масала, этме болмайгъан затыгъыз учун сёз бергенигизни гъакъында ойлашамысыз? Яда, кимни буса да биревню алдатып яда ялаябып, яманлап, тил этип, ялгъандан ант этип, артындан сёйлей яда башгъаланы яшыртгъын затларын аян этип, шоланы гъакъында ойламаймысыз?

Абдуллагъ ибн Амр тапшургъан кюйде, Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: **«Ким**

оьзюню тили ва къоллары булан, башгъа бусурманлагъа зарал этмей буса, шо бусурмандыр» (Аль-Бухари).

Къудратны Еси будай айтгъан (маънасы): **«[Инсан], оьзюне бегетилген малай-иклер – Ракиб ва Атид – язмасын учун бар сёз де айтмас»** (сура «Каф», аят 18).

Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: **«Ким Аллагъгъа ва Ахыр гюнге инана буса, яхшы затланы айтсын яда пысып турсун»** (Аль-Бухари, Мсулим).

22. Сиз оьз санларыгъыздан къадагъа этилген затлардан ва олар булан башгъалагъа зарал гелтиривден не даражада сакълайсыз? Къадагъа этилген затлагъа къарамас, башгъаланы кемчиликлерине тергев этмес учун къаст-къыламысыз? Башгъа бусурманны да намусун ва мал-матагъны оьзюгюзники йимик сакълама къаст этемисиз?

Аллагъ Къургъанда булай айта (маънасы): **«Гъей Мугъаммат, муъмин эргилилеге айт олар къадагъа этилеген затлардан гёзлерин тёбен бакъдыр-сын ва оьзлени жънс санларын аман сакъласын. Шолай этсе, олар учун тазалыкъ болур. Гъакъ гертиси, олар этеген затлар Аллагъгъа белгили»** (сура «Ан-Нур», аятлар 30-31).

Сиз, напсылыкъ, эсиртеген ичкилер ичив, уручулукъ, тонав, хумар оюнлар йимик, яман гюнагъ ишлерден сакъланамысыз? Лап авур къайсы гюнагълар гъисапланагъанны билемисиз?

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: **«Къоллар – напсылыкъ эте; аякълар да напсылыкъ эте, гёзлер де напсылыкъ эте»** (имам Агъмат).

23. Оьзюгюзню агълюгюзге, яшларыгъызгъа, ата-анагъызгъа бакъгъан якъда гъакъ герти бусурман гъисапда оьзюгюзню не даражада гёрсетесиз, олагъа бакъгъан якъда тийишли тергев беремисиз?

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: **«Сизин арагъыздан лап яхшыгъыз оьзюню агълюсюне яхшы болагъаныгъыздыр, мен де сизин арагъыздан оьзюмню агълюме яхшы янашывум булан лап яхшыман»** (Ат-Тирмизи).

24. Эгер сиз иш булан таъмин этеген гиши бусагъыз, оьзюгюзню алдында ишлейгенлеге не даражада адиллисиз, оьзлеге сизин яндавургъузда разими: оланы ихтиярланы сакълаймысыз? Эгер де сиз ишлейген адам бусагъыз иш булан таъмин этеген адамгъа таби боламысыз? Оьзюгюзню борчларыгъызны не даражада кютесиз? Сиз оьзюгюзню биревню де алдында бир затгъа да борчлу тююлмен деп гъисап этемисиз?

Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: **«Тириливню Гюнюнде Мен уьчевге оьчлю болажакъман: ...ишчилер тутгъан адамгъа, ондан ишни толу кюйде талап этеген адамгъа, тек огъар гъакъ тёлемеген адамгъа»** (аль-Байхаки).

25. Сиз оьлюмню гъакъында не даражада эсге аласыз, шогъар гъазир боламысыз? Къыяматгюн болмай къалмайгъанны гъакъында ойлашамысыз? Оьлюм булан ёлукъма гъазирмисиз? Жан мукъамдан не даражада къоркъасыз? Бутюн, буссагъат оьлме гъазирмисиз?

Къуръанда Къудратны Еси Аллагъ булай айта (маънасы): **«Айт чы: «Гъакъ гертиси, сиз оьзюнден къачагъан нажжас сёзсюз кюйде сизге етишежек. Сонг сиз тирилежекисиз ва бары да яшыртгъын ва ачыкъ герти кюйде, бириси дюньяда сизге ер юзюнде этген затларыгъызны эсге салажакъ, ва шо ишлени барысы да учун жавап бережекисиз»** (сура «аль-Жумут», аят 8).

Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: **«Кеп чегивлени дагыгъывчуну эсге**

кёп алыгъыз (яни, оьлюмню)» (Ат-Тирмизи).

Ким оьлюмню кёп эсге алса, шондан сонг не болажакъны гъакъында ойлаша буса, шо бу дюньяны лезетликлерине ону байлыкъларыны артындан чапмажакъ, изну берилеген затланы дазусун бузмажакъ.

Озокъда, жавапларыгъызны анализ этип, сизде гъакъ герти бусурманланы нече проценти барны англажакъсыз. Соравлагъа жаваплар берип ва оьзюгюзню къыйматлап, орта знаменателни гъисап этигиз. Сонг оьзюгюзге: 100-ден сонг къалгъан процентлеге не этме герек? деген соравну билигиз. Олар не булан толгъан.

Алынып, толтурулмай къалгъан процентлер – шолар Ислам динге Янашывдагъы хантавлукъ, яда оьзлерден арчылма тюшеген ишлериндеги ва сёзлериндеги экиюзлюлюк.

Экиюзлюлюк, шо недир?

26. Сиз экиюзлю (мунафикъ) сама тююлюмсюз? Экиюзлю адам ким экен деп иштагъланып къарагъанмысыз? Оьзлерден къачмакъ учун, экиюзлюкню не йимик якълары бар? Экиюзлюден – сёзлеринден де, ишлеринден де гъакъ герти кюйде къоркъамысыз? Биз шондан сакъ болма герекбизми? Шолай соравланы гъар бусурман оьзюне берме герек.

Ислам динни тарихинден белгили кюйде, бары да муъминлер оьлген заманына ерли экиюзлюлюге тюшерден къоркъа болгъан. Масала, гъатта Умар ибн аль-Хаттаб, экинчи халиф, оьзюню адиллиги булан Аль-Факрух – «яхшылыкъны да, яманлыкъны да айырывчу» деген атгъа ес болгъан, оьзюню савунда женннет булан къувангъан адам, бир керен Хузайдагъа, ол оьзюнде экиюзлюкню белтилерин гёреми экен? деп сорагъан.

Экиюзлю адам кимдир, ва ону шо даражалары не затда гёрюне?

Шариатгъа гёре экиюзлю адам инанывлары ва ишлери булан бола.

Инанывлары булангъы экиюзлю – шо юрегинде Къудратны Есине инаныву ёкъ адам, тек ол адамланы арасында оьзюн гъакъ герти инанагъан гиши гъисапда гёрсетген адам. Шолай адам имансыз капирден де яман. Оьлгенден сонг ол жагъаннемни лап тёбен даражасында (лап жазалы) болажакъ.

Къудратны Еси Къуръанда булай айта (маънасы): **«Адамланы арасында да: «Биз Аллагъгъа ахырынчы гюнде гъакъ герти кюйде инандыкъ», – деп айтгъанлары бар»**. Тек олар **гъакъ герти инанагъанлар тююл**» (сура «Ан-Ниса», аят 8).

Къуръанда булай айтыла (маънасы): **«Гъакъ гертиси, экиюзлюлер огну лап тебен даражасында болажакъ ва оланы якълайгъан табылмажакъ»** (сура «ан-Нисаъ», аят 8).

Экиюзлюлени оланы ишлеринден таныма бола: олар питнечилик эте, жамиятда олар булгъавурлукъ эте. Тышдан къарагъанда, олар шариатгъа гёре яда ону пайдасына тиеген иш эте, тек шону олар гёземелик яда бир тюрлю муратлары учун эте. Олар жамият намазлагъа гелмей, намазгъа да къыйналып ант бере, муъминлени арасында ялгъан хабарланы яя ва ш.б.

Юрекни болма имканлы лап къоркъунчу авруву экиюзлюкдюр – нифакъ. Сыйлы Къуръанда шо аврувгъа кёп къадар аятлар ва гъатта оьзюне «экиюзлюлер» деп айтылагъан савлай сура багъышлангъан. Экиюзлюлер даимде болгъан ва болажакъ. Бутюнлерде де олар бизин арабызда аз тююл. » **7**

Дин – насигъатдыр

1 « Насигъат береген адам сакъламагъа герекли эдеплер бар. Шолагъа булар гире:

1.Негет гъакъ юрекден болмакълыкъ – негетни Аллагъ учун этмек, белгили болмакъ яда ачувун басылтмакъ учун тюгюл.

2.Насигъатны яшыртгъын этмек, арагъа салмайлы, неге тюгюл ачыкъдан этсе, шо айыплав болар.

3.Насигъат этегенде йымышакълыкъ ва рагъмулукъ гёрсетмек, насигъат берилген адамны хатири къалмас учун.

4.Насигъат береген гиши, Есибиз Аллагъны ачувун чыгъартмас учун, айтагъангъа герё оъзю де этмеге герек. Яратгъаныбыз Къуръанда булай айта (маънасы): «Нъей инангъанлар, неге сиз оъзюгюз этмейгенни айтасыз? Оъзюгюз этмейгенни айтагъанда Аллагъны уллу ачуву чыгъа» («Ас-Сафф» деген сура, 2-3 аятлар). Лап тарыкты насигъат – напсына насигъат этив: напсына этилген насигъат Есибизни валилерин инкар этмекден, шондан таба яманлыкълар ва кётюр болувдан сакъланывну болдурмакъ. Эгер инсан валилени оъзюню авамлыгъындан гери ура буса, инг башлап шо гезик ол тарыктылы билимлер алмагъа тарыкъ: валилени яшавуну, ибадатыны, насигъатларыны гъакъындагъы герти алимлени китапларын охумагъа герек. Неге тюгюл билмейгенин инкар этмеге огъар гери урула.

Есибиз Аллагъ Къуръанда булай айта (маънасы): «Оъ зюнг билмейгенинге гёре юрюме, неге тюгюл, гертиден де, къулакъларынг, гёзлеринг ва юрегинг – олар барысы да сени жавапгъа тартажакъ» («Аль-Исра» деген сура, 36-нчы аят). Демек, оъзюнг билмейген затгъа гёре юрюмеге ярамай. Гертиден де, Яратгъаныбыз Аллагъ сенден эсгерилген санларынг этген гъар иш саялы соражакъ. Натижада иш булай уъч гъасилге геле: оъзюнг шекленмейген ва шо гъакъыкъат деп инанагъан затгъа

гёре юрю; ялгъан деп ачыкъ затдан да арек бол; шеклене бусанг, билегенге сора.

Къол алыв

Билигиз, асгъабаланы арасында ёлугъагъанда да, савболлашагъанда да бир-бирини къолларын алагъан адат болгъан. Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Бир-биригизни къолларыгъызны алыгъыз, шо оъчлюкню басылта». Олай да Аллагъны Элчиси ﷺ булай айтгъан:

«Кол алыв саламлашывну тетекейсиз эте, алагъанда да онг къолну алмагъа тийишли».

Ондан къайры, Пайхаммарны ﷺ булай сёзлери де бар: «Биринчилей къу-чакълагъан адам Ибрагъим пайхаммар болгъан, ондан алда саламлашагъанда ёлукъгъанлар бир-бирин баш игив бу-лан къаршылай. Ислам буса къол алыв-ну гелтирген». Башгъа гъадисде булай айтыла: «Эки бусурман гиши ёлугъуп, бир-бирини къолларын алып, Аллагъ-гъа макътав да этип, Есибизге гюнагъ-ларындан гечсин деп тилесе, Аллагъ оланы экисини де гюнагъларны гечер». Аллагъны Элчиси ﷺ булай айтгъан: «Эгер эки бусурман ёлугъуп, оланы би-риси башгъасына салам берсе, шолар-дан танышына ачыкъ юзлюсю Аллагъ

учун лап сойкюмлюсю. Бир-бирини къолларын алгъанда олагъа Аллагъны юз рагъмусу тюшежек, токъсаны би-ринчи салам бергенине ва онаву баш-гъасына».

Ата-анагъа яхшы янашыв

Бусурманлар, билигиз, гъашыкъ Пайхаммарыбыз ﷺ бизге билдирген кюйде, лап уллу яхшылыкъ – ата-анасы сюегенлер булан къатнавну юрютмек. Ата-анагъа тынглавсуз болмакъ, оланы

ню сёзлерин айтма, гъатта «уф» йимик сёзни де айтма». Олар этеген ишни эт-меге къой ва олагъа лайыктылы ва йы-мышакъ янаш. Олагъа тетекейли янаш, рагъмулукъны гёрсет ва булай алгъыш тиле: «Гъей, мени Есим! Мени гиччи заманымда олар магъа рагъмулу яне-ашагъанда йимик. Сен де шолагъа шо кюйде рагъмулу янаш!» («Аль-Исраъ» деген сура, 23-34-нчы аятлар).

Есибиз Аллагъ гъакъылбалыкъ чагъ-ына етишген ва оъзюн юрютюп бо-лагъан гъар адамгъа (мукаллаф) янгыз Оъзюне сужда кылмагъа буюргъан ва шону ата-анагъа яхшылыкъ этмек бу-лан байлагъан.

Шо эки де буйрукъ бир-бири булан нечик байлангъан дагъы? Дюньягъа бизин гелмеклигини, олай да бизин оъсдюргени гъакъ герти себеби янгыз Аллагъ болгъаны йимик, шо кюйде ата-ана да бизин тувмакылыгъыбызны ва тарбиябызны гёрюнеген себебидир. Есибиз Аллагъны яратывчу, уллулугъу (худайлыгъы) ва инсангъа бакъгъан якъдагъы рагъмулугъу инг башлап ата-аналарыбыздан ачыкъ бола. Шо саялы Пайхаммар ﷺ булай айта болгъан: «Ата-анагъа яхшылыкъ эхтмек намаздан, ораза тутувдан, уллу ва гиччи гъаж кылывдан ва Аллагъны ёлунда къаза-ват этивден артыкъ».

Ата-анагъа бакъгъан якъда яхшы-лыкъ билдирмек олар уллу болгъан бу-лан бирден-бир арта, неге тюгюл чагъ-ына етишгенде олар яхшылыкъда бек гъажатлы бола.

Шо саялы ата-анагъа «уф» деп айтма да гери урула. Соймейгенликни гёрсе-тегенде адамлар айтагъан шо лап азы. Ибн Аббас булай айтгъан: «Эгер сой-мейгенликни белгилейген «уф» деген сёзден де азы болгъан эди буса, Ярат-гъаныбыз шону де гери урар эди».

ДАГЪЫСТАННЫ МУФТИСИ ШАЙХ
АГЪМАТ ГЪАЖИ АБДУЛАЕВНИ
«БЛАГОНРАВИЕ ПРАВЕДНИКОВ»
ДЕГЕН КИТАБЫНДАН

НАСИГЪАТ

Оъзюн оър гёрегенлеге насигъат

3 « Шо кепдеги гъал хохайханланы юрекле-ринде де бола: рагъмулукъ оланы юрекле-ринден гете ва саламатлыланы юреклерине синге.

Хохайгъанлар деп арив ва исбайы гийинеген-лер саналмай, гъакъыкъатны къабул этмейгенлер санала. Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Оъзюн оър тутув – гъакъыкъатны сансымайгъанлыкъ», демек гертини къабул этмейгенлик ва адамлагъа оърден къарав. Амма оъзюн оър тутув янгыз оър къуллукъ-ларда ишлейген ва бай адамлагъа хас хасият тю-гюл. Бир-бирде шо хасият ашамагъа ашы ёкъларда да ёлугъа. Оъктемлик кёмек этмей, пуршав этсе тю-гюл. Неге тюгюл Есибиз Яратгъан жанлагъа оърден къарав бола.

Бил, гюнагъ этегенлер нечик эрши ва пасат иш эте буса да, сен оъзюнгню олардан оър гёр-меге герекмейсен. Эгер мюрит оъзюн итден яда жибинден оър гёре буса, ол уллу адамланы (шай-ыхланы) тетекейсизликлеринден магърюм къал-гъан. Гюнагъ этегенлеге ачувланмагъа ярай, олар гъакъыкъатны къоюп, ялгъанны артына тюшген ва Есибиз Аллагъны ёлундан тайышгъан саялы. Балики, гюнагъ этегенлер гъёкюнюп, товба этип, Аллагъ да оланы гечип, оланы гъалы бизинкин-ден яхшы болмагъа болур. Аш-Шаарани оъзюню муаллими Али аль-Хаввасгъа : «Билимиме гёре юрюйген алим де болуп, авамдан ва пасыкъдан оъзюмню тебен даражада гъисап этмек учун не этейим?» – деп сорагъан болгъан. Муаллим огъар булай жавап берген: «Гертиден де, адамланы бир-биринден артыкылыгъы оланы бар-барлыгъында (къаркъараларында) тюгюл, олоаны хасиятларын-

да. Есибиз Аллагъны булай сёзлерини гъакъында ойлашып къара (маънасы): «Гъей Пайхаммар ﷺ айт: мен де сизин йимик адамман, магъа вагъю тюшюрюле» («Аль-Къагъф» сура, 110- аят). Есибиз Аллагъ адамланы да Пайхаммарны ﷺ да арасында башгъалыкълар этмеген, вагъюдан ва Яратгъаны-бызны алдында таби болувдан къайры (шо таби болув учун бары да адамлар яратылма да яратыл-гъан). Шондан англашылагъан кюйде, адамланы бир-бирини алдындагъы менлиги алышынмайгъ-ан затларда бола. Билимлер ва адамны гъалы буса алышына». Шо саялы, гъей бусурман, сени билим-сиз къойса, авамдан оъзюнгню оър гёргенлигинг таяжакъ.

Муса пайхаммарны къырыйында экев озле-ни айтылгъан тухумлары булан макътана болгъан. Оланы бириси: «Мен пеленчемен, пеленчени ула-ныман», – деп айтып ата-бабаларыны тогуъз атасы-на ерли атларын айтгъан. Шо заман Есибиз Аллагъ Муса пайхаммаргъа булай вагъю этген: «Айт огъар: «Сени бары да тогуъз атанг жагъаннемде яллай, сен де оланы онунчусу болажакъсан».

Билигиз, асил хасиятлы адамлагъа уъч мердеш хас: биринчиси – олар гъажатлылагъа акъчасын харжламагъа сюе; экинчиси – осал бусурманлагъа кёмек этмеге; уъчюнчюсю – адамлар гелтиреген къыйынлыкълагъа чыдамлы ва саламатлы бол-магъа сюе. Абу Сайит Пайхаммар ﷺ айтгъан сёзлени тапшура: «Рагъмулу Аллагъны алимлери – саламат-лыкъны ва сабурлукъну есилери. Пачаланы алимле-ри буса – оъктемликни ва хохайлыкъны есилери».

Олай да булай айтылгъан: «Саламатлыкъ – адам-

лар гюллемейген яхшылыкъ. Оъзюн оър гёреген-лик – адамлар языкъсынмайгъан балагъ. Адамны оърлюгю – ону саламатлыгъында, ону хохайлыкъда излейгенлер шону бир заманда да тапмас».

Аллагъны Элчиси ﷺ булай айтгъан: «Оъзюн адам-лар оър этгенни сюеген гиши жагъаннемде оъзюне ер онгарсын». Сыйлы адамлардан олар янгыз сала-матлыгъына гёре адамланы оър этежекте сёз алгъан болгъан. Шо саялы бары да макътавгъа ва гъюрмет-ге янгыз Яратгъаныбызгъа таби болгъан ва адамла-ны алдында да саламатлылар лайыктылы.

Бийибиз Абдулкадир Жилани булай айта бол-гъан: «Мен Аллагъны англав-тюшюнювге гечеги юхусузлукъгъа ва гюндюз ораза тутулагъа гёре етишмедим. Мен шолайлыкъгъа чомартлыкъны, саламатлыкъны, гъакъ юрекликни, Есибизге тебен болувну тили булан ял барагъанлыкъны, Есибиз Аллагъны рагъмулугъун ва яхшылыгъын англайгъ-анлыкъны ва оъз гючюме таянмайгъанлыкъны ях-шылыгъындан етишдим».

Саламатлыкъны есилерине Яратгъаныбыз Оъ-зюне ювукъ болмагъа имканлыкъ бере. Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Кимге буса да Аллагъны рагъму-лугъу тюшсе, шо саламатлы болур». Рагъмулу Еси-бизни къайсы буса да къулу башгъагъа зулму эте яда эришивлюклер юрюте буса, шолайлагъа Ярат-гъаныбызны рагъмусу тиймегенни англашыла.

ДАГЪЫСТАННЫ МУФТИСИ ШАЙХ
АГЪМАТ ГЪАЖИ АБДУЛАЕВНИ
«БЛАГОНРАВИЕ ПРАВЕДНИКОВ»
ДЕГЕН КИТАБЫНДАН

Параъиз илмудан китап

(башы алдагъы номерлерде)

Варисликни себеплерини баяны

Алгьякъдагъы затлардан да англан-гъангъа гёре, варислени себеплери уьч-дюр:

Къардашлыкъ – бир.

Къулну азат этмек – эки. Амма азат этген гиши къулну таракасын алса тю-гюл, къул ону таракасын алмайдыр.

Арада гебин къыйылып эр-къатын болмакъ – уьч. Нечакъы оьлюр авру-вунда гебин къыйылса да башгъа тю-гюл. Ятмакъ, тутмакъ болса да башгъа тюгюл. Салынгъан къатын узьюлюп битмей къайтарып алмагъа ярайгъан чакъы – эрине варис болур. Амма не-чакъы эрини оьлюр аврувунда буса да салынгъан къатын, къайтарып алмагъа ери ёкъ кюйде узьюлген буса, – варис болмас.

Варисликден гери урагъан затланы баяны

Бусурман да, оьзге диндеги гиши де – бири бирине варис болмас. Бийи-ни ихтиярындан чыкъмагъан къул да – гъеч гиштеге варис болмас. Бир гиши-ни оьлмегине себеп болгъан гиши де – шол оьлюге варис болмас. Себеп бол-гъан сонг, оьз къолу булан оьлтюрсюн-оьлтюрмесин – башгъа тюгюл.

Зинадан тувгъан яш атасына варис, атасы огъар да болмас. Амма зинадан тувгъан яш – анасына да, ана бир къар-дашына да варис болур. Олар огъар да болур. Ыыракъ ерде болуп яда сувгъа бувулмакъ йимик бир себеп булан эки гиши оьлюп, алдын къайсы оьлгени билинмесе, шоланы да бири бирине варис болмай, гъарисини малы – къал-гъан варислерине берилир.

Бусурман динден башгъа динге ай-лангъан гишини таракасы – байтулмал-гъа болур, нечакъы байтулмал низамлы кюйде юрюлмей буса да.

Пайгъамбар37 болгъан гиши, оьзге гишини малына варис болса да, ону малына гиши варис болмас. Ону малы – садагъадыр.

Тарака токъталагъан ерлер

Бир гиши дюньядан гетген сонг, ма-сала, оьзюню къатыны йимик яда ата бир къардашыны къатыны йимик бир къатын айлы къалып, шол къурсакъ-

дагъы яш болса тюгюл башгъа варис де ёкъ буса; яда оьлюню къардашы йимик башгъа варис де бар болуп, къурсакъ-дагъы яш ону гъажбу этип къоймагъа ярай буса, шол заман – яш тувгъунча та-рака токъталып турар. Къурсакъдагъы яш, оьзюню гъажбу этип болмайгъан башгъа варис бар буса да, пай есси тю-гюл буса, шол заманда да – тарака токъ-талып турар. Масала, оьлюню бир яшы да бар болуп, къатыны да айлы гъалда къалгъан ер йимик.

Къурсакъдагъы яш, гъажбу этип бол-магъан бир яда бирден артыкъ варис де болуп, шол варислер пай ессилер де болса, шол заман – тарака токъталмас. Амма бек игъиятлы38 кюйде уьлеши-нер.

Игъиятны кюю: масала, оьлюню айлы къатыны да, атасы-анасы да къал-са, ата-анагъа да, къатынгъа да инг за-рарлы гъал къурсакъдагъы зат бирден артыкъ къызлар болса болмакъ учун, оьлюню къатыны да, атасы да, анасы да, эки къызы да къалгъан йимик гъи-сап этип уьлешинер. Къызланы пайын сакълап туруп, ёрагъандей эки къыз тувса, – олагъа берирлер. Тувмаса, ол за-манда – къайтарыш этилер.

Тас болгъан гишини де, есир болуп гетген сонг хабары билинмеген гиши-ни де малы – токъталып турар. Оьлмек-ни мутъкам хабары гелип токъташмаса, «кёп яшаса гъалиге ерли яшар» деген за-манда, къади «оьлген» деп гъукму этген сонг, ону малын – гъукмуну заманында бар варислерине берер.

Тас болгъан гиши болду, есир болуп гетген гиши болду, оьзюне варис бо-лагъан бир гиши оьлсе, шол заман – тас болгъан гишини де, есирни де пайын токътатып турар. Къалгъан оьзге ва-рислеге де – игъият булан уьлешмеге герек. Масала, варислени бирлерине – тас болгъан гишини сав болмакълыгъы зарарлы болуп, бирлерине буса, – оьл-ген болмакълыгъы зарарлы буса, – гъа-рисине зарарлы болагъан кюйде гъи-сап этип берирлер.

Гъакъыкъатда эргишиму-къатынги-шиму билинмей турагъан хунса39 ва-рис болгъан ерде, шол хунса, – эргиши болса да, къатынгиши болса да, – алагъ-ан пайы тенг бола буса, огъар шол пай-ын берер.

Масала, хунса оьлюге янгъыз ана бир къардаш болгъанда йимик. Хунса эрги-

ши десек – бир башгъа, къатынгиши де-сек – бир башгъа пай бериле буса, шол заман огъар да, оьзге варислеге де инг аз болагъанын бермеге герек.

Масала, эр де, ата да, хунса яш да къалгъан ерде, тараканы он эки пай этген сонг – дёрт пайны бири деп – эрге уьч болур. Алты пайны бири деп – атагъа эки болур. Яртысы деп – хун-сагъа алты болур.

Он экиден къалгъан бири – атаны да, хунсаны да арасында сакъланып турар. Бара-бара туруп, хунсаны гъакъ-ыкъатда эргиши болмагъы билинсе, шол он экиден къалгъан бирни – хунса алып. Къатынгиши болмагъы билинсе – ата алып.

Тарака нече пайгъа уьлешинегенни баяны

Тарака нечеге уьлешинегенин бил-дирмек учун, араб китапларда кёп къыйын бир къайдалар языла. Олар араб охугъанлар40 да гъаран билеген, бирлери билип болмай да къалагъан затлар болмакъ саялы, биз мунда оьз ягъыбыздан – жагъиллеге де къыйын болмас йимик – тынч кюй язажакъбыз, иншаъ Аллагъу Таала.

Варислер бары да асаба да болуп, барысы да эргишилер, яда барысы да къатынгишилер болса, тарака шол ва-рислени санаву чакъы пай этип уьле-шинер.

Варислер асаба да болуп, бирлери эргиши, бирлери къатынгиши болса, бир эргиши – санавда да, пайда да – эки къатынгишини орнун тутар. Масала, бир гиши оьлген сонг, уьч уланы да, эки къызы да къалса, тарака сегизге уь-лешинер.

Варислер бары да асабалар болмай, бары да пай ессилер, яда бирлери асаба, бирлери пай есси болса, шол заман – та-рака етти тюрлю санавдан бирисине уь-лешинер. Етти де санав булардыр: эки, уьч, дёрт, алты, сегиз, он эки, йигирма дёрт. Бу етти санавгъа «аслул-масъала-лар»41 деп айтыла. Тарака буланы къай-сына уьлешинегени – пай ессилени пайларындан белгили болуп къала.

Масала, бир къатын оьлюп, эри де, атасы да къалса, эрни пайы – малны яр-тысы болмакъ саялы, тарака экиге уьле-шинип, бириси – эрге, бириси – атагъа болагъаны белгили.

Масала, бир къыз оьлюп, анасы да,

ата бир эркъардашы да къалса, анасы-на – уьчден бири герек болмакъ саялы, тарака уьчге уьлешинип, бириси – ана-сына, экиси – эркъардашына болмагъы белгили.

Масала, бир гиши оьлюп, атасы да, уланы да къалса, атасына – алтыдан бири герек болмакъ учун, тарака ал-тыгъа уьлешинип, бири – атагъа, беши – улангъа болмагъы белгили.

Масала, бир къатын оьлюп, эри де, анасы да, ата бир эркъардашы да къал-са, эрге – малны экиден бири, анагъа – уьчден бири тарыкъ болуп, къалгъаны – эркъардашына герек бола.

Пай ессилени пайларына къарагъан заман тараканы уьлешмек учун – экиге де уьлешинеген, уьчге де уьлешинеген бир санав тарыкъ болмакъ билинип, – экиге де, уьчге де уьлешинеген санавла-ны инг азы да алты болмакъ саялы, бу ерде де тарака алтыгъа уьлешинип, уь-чюсю – эрге, экиси – анагъа, къалгъан бири – къызардашгъа болгъаны белги-ли бола.

Масала, бир гиши оьлюп, уланы да, къатыны да къалса, къатынына – сегиз-ден бири герек балмакъ саялы, тарака сегизге уьлешинип, бири – къатынгъа, етгиси – улангъа болмагъы белгили.

Масала, бир гиши оьлюп, анасы да, къатыны да, ата бир къардашы да къалса, анасына – уьчден бири, къаты-нына – дёртден бири болуп, къалгъаны – къардашына бола.

Сонг бу ерде уьчге де, дёртге де уь-лешинеген бир санав тарыкъ болмакъ учун, уьчге де, дёртге де уьлешинеген санавланы инг азы – он эки деп, тарака он экиге уьлешинип, дёртюсю – анагъа, уьчюсю – къатынгъа, къалгъан беши – къардашына болмагъы белгили.

Масала, бир гиши оьлюп, анасы да, къатыны да, уланы да къалса, алтыдан бири – анасына, сегизден бири – къаты-нына болуп, къалгъанын – уланы ала.

Сонг бу ерде алтыгъа да, сегизге де уьлешинеген бир санав тарыкълыгъы билинип, алтыгъа да, сегизде де уьле-шинеген санавланы инг азы – йигирма дёрт болмакъ саялы, тарака йигирма дёртге уьлешинип, анасына – дёрт, къа-тынына – уьч, уланына – он етти бо-лагъаны белгили.

ГЪАЗИРЛЕГЕН ГЪАСАН ОРАЗАЕВ

(давамы бар)

КЪЫЛЫКЪ

Бу дюньяда сен кимсен?

5 « Бу дюньяда мунапикълер муъминлени арасында яшай. Тек Къыяматтюн олар жагъаннемде бола-жакъ.

Ишлеринде экиюзлюлюк – бусур-манланы арасында лап кёп яйылгъан экиюзлюкню журасы. Шо юрегинде иманы булангъы, Къудратны Еси яз-гъанланы юрютеген, амма бир-бир ишлеринде, сёзлеринде яда хасият-къылыкъларында экиюзлюкню белги-лери булангъы адам.

Къудратны еси Аллагъ булай айт-гъан (маънасы): **«Олар намазгъа ту-рагъанда, шону гёземелик учун, суюсюнмей эте, Аллагъны да кёп аз эсге ала»** (сура «Ан-Нисаъ», аят 142).

Къудартын Еси булай айтгъан (маъ-насы): **«Намазгъа да олар суюсюн-мей геле, эринип къыла, Аллагъ-ны ёлунда да заманны суюсюнмей харжлай».** (сура «Ат-тавба», аят 54).

Ибн Касир булай айтгъан: «Шо эки-юзлюлени олар лап абурлу, лап яхшы ва этилеген ишлени лап оьр даражадагъы-сын кютегенде гёрюне. Олар намазгъа турагъанда, шону эринип эте, неге тю-гюл, оланы намазда гъакъ герти негети ёкъ, олар намазгъа инанмай, къоркъ-майлар, ону маънасын англамайлар».

Мутъаммат Пайхаммар ﷺ булай айт-гъан: **«Экиюзлюкню уьч белгиси бар: сёйлейгенде, олар ялгъан айта; сёз берегенде, шону сакъламай; негер буса да бир затгъа аркъайынлыкъ болса, шону сата»** (Аль-бухари). Шу гъа-диси башгъа журасында булай айтыла: «Къылыкъны дёрт даражасы бар, шолар кимге хас буса, олар лап герти экиюзлю (мунапикъ), шуланы этмекни токъятма-са: сёзюню ялгъаны, инамлыкъгъа хыя-натлыкъ этмек, сёзюн тутмайгъанлыкъ ва терс затны якълап, эришме амракъ бол-макъ» (Аль-бухари, Муслим). Пайхаммар-

ны ﷺ шолай адам герти экиюзлю адам де-ген сёзлер ол имансыз адамгъа бек ошай деген маънаны бере.

Имам Ан-Навави язагъан кюйде, оьрде саналып гетген къылыкълар эки-юзлюлюкге тарта, ва шолагъа ес бол-гъан адам экиюзлюге ошай, неге тю-гюл, ол шоланы ачыкъ этип гёрсете. Ол мунапикълени къылыкъларына ошап къала, нечик чи, экиюзлю деп юрекде бар затгъа авуздан чыгъагъан затлар къаршы геле буса айтыла, шолай иш огъар хас. Ону экиюзлюлюгю ол ялгъан айтагъанлыкъда, дагъыарны кютмей-генликде, инамлыкъ чыгъагъанлыкъ-да, терс бола туруп эришегенликде, яни шоланы барысында да экиюзлю экенинде гёрюне, тек Ислам динге ина-нъывдагъы янашывунда тюгюл». Алим-лени бириси булай айтгъан: «Эстерил-ген гъадисде айтылагъан затлар шо къылыкълар кёп гёрюнегенлеге тие,

шолар аз эс этилегинлеге буса тиймей». Тек бусурман адам шолар гъатта кёп сийрек де болмасын учун тергев этме герек, неге тюгюл, ишлерде этилеген экиюзлюлюк – шо муъмин бусурманны ишлери лап герти экиюзлюлени ишле-рине ошайгъанда бола. Оьзюнде эки-юзлюлюкню шо журасын эс этген бу-сурмангъа гъёкюнчлюк этме, товбагъа тюшме ва шолардан арчылмакъ учун бары да гючюн салып чалышма тюше.

Эслегиз, макъалада гелтирилген гъар гезикни биз аятлар ва гъадислер булан бек-лешдире турмадыкъ. Неге тюгюл, ону яз-макъны мурадъы – охувчуну шонда гъакъ герти бусурманны даражасы не оьлчевде ачыкъ болагъанны къыйматлавгъа чакъ-ырмакъ. Эгер буса да бирев таклиф эти-леген темалагъа гёре оьзюню билим-ан-главларын артдырма суюсе, ол тийишли асарлагъа къарама яда алимлеге соравлар берме бола.

– Инимни къатынына тийсе, намаз жувунгъаны бузуламы?

– Бузула, неге тюгюл инисини-агъасыны къатыны магърам деп саналагъанланы арасына гирмей. Магърам деп айтыла ювукъ къардашлар, олар булан уйленмек гери урула ва шоланы арасына эргиши учун анасы, улланасы, эгечиси, кызардашы, кызы, авлетини кызы гире. Олагъа тийсе эргишини намаз жувунгъаны бузулмай, калган гезиклерде буса, бизин мазгъапгъа гёре намаз жувунгъаны бузула, эгер къаркъарасыны гёнюне тийсе.

– Йылы сув булан намаз жувунмагъа яраймы?

– Йылы сув булан намаз жувунмагъа ярай, тек артыкъ бек исси сувну къолламаса яхшы.

– Адамны жаны жагъаннемге тюшсе, сонг къачан буса да женнетге чыкъмагъа боламы?

– Жагъаннем – Есибиз Аллагъ адамлардан ва жинлерден болган иманы ёкъ яда тынглавсуз болган къулларын адилли кюйде такъсыр ва жаза учун яратган ери. Гюнагълы бусурманлар, Сорав алынагъан гюн яхшы амалларындан эсе яман ишлери мизан терезелерде авур тартса, Есибизни адилли гъукмусу булан жагъаннемге йибериле. Онда олар этген гюнагъларыны авурлугъуна гёре къалажакъ. Гюнагъларындан чайылган сонг, Яратгъаныбызны рагъмулугъу булан женнетге гийирилежек.

– Эри учун къатынгъа ягъынмагъа яраймы?

– Эрини ярамакъ учун къатынгъа ягъынмагъа ярай, сюннет де дюр. Амма оьзгелеге ярамакъ учун яда эрге бармагъан, бойдакъ тиштайпалагъа ягъынмагъа ярамай.

– Нечик ва къайсы заманда зуха намаз къылына?

– Бу соравгъа жавап бергенче инг башап Табарани етишдирген Пайхаммарны ﷺ бу сёзлерин айтма ярар: «**Женнетде «зуха» деп аты булангъы къапулар бар. Сорав алынагъан гюн Аллагъны атындан бир малайик булай деп чакъырыв этежек: «Гъей, зуха намазны яхшы кюйде къылмагъа къаст этген Аллагъны къуллары, сиз къайдасыз? Бу сизин къапуларыгъыз, гиригиз олардан Аллагъны рагъмулугъу булан!»** Шо саялы Пайхаммарны ﷺ бу сюннетине тийишли абурсуз янашмакъ тюз болмас. Шо нечик къылына дагъы? Ону къылмагъа бир четимлик де ёкъ. Эки ракаатлыкъ намаз къылмакъ таманлыкъ эте, алдында сюннет зуха намазгъа деп негет де тутуп. Эки ракаат – ап аз болжалы, дёрт, алты, сегиз де этмеге ярай ракаатланы санавун, лап кёбю 12 ракаат. О къылынагъан заманыны гъакъында да атайыкъ. Гюн чыкыгъан сонг гюнеш ерден 3,5 метрге ювукъ гёгерилген сонг зуха намазны къылмагъа ярайгъан заман санала. Тюш намазны заманы етишгенде буса, зуха намазны къылагъан заманы бите.

– Къатынгишилеге жамият намазны эргишисиз къылмагъа яраймы?

– Къатынгишилер жамият намазны эргишисиз къылмагъа бола, шолай яхшы да дюр. Имамлыкъны юрютеген къатынгиши сыдраны ортасында да болуп, аякъны оьлчевюнде алда турмагъа тийишли.

– Йыламакъ гюнагъ санала деп эшитген эдим. Шо тюзмю?

– Йыламакъ гюнагъ тюгюл, неге десе Аллагъны Элчиси ﷺ оьзю де, асгъабалар да Аллагъдан къоркъуп да, тас этивлени ва айрывланы аччылыгъындан да йылайгъан гезиклер болган. Пайхаммар ﷺ анасыны къабуруну уьстюне гелгенде гёзьяш текген болган, онда болганлар да шо заман йылагъанлар. Амма агъ уруп йыламакъ, оьпкелевлер этип сарнамакъ, кычырмакъ Ислам дин булан гертиден де гери урула. Неге тюгюл бары да болагъан ишлер Аллагъны ихтиярына гёре болагъан саялы, Есибиз йиберген негер де чыдамлыкъ этип болмагъа тарыкъ.

Аявлу охувчулар, "Мобильный байлавлукъ" деген рубрикабызгъа SMS-лер геле. Тюпде шоланы беребиз. Шолагъа сиз де язмагъа боласыз.

Бизин номерибиз:
8-928-800-01-97

– Эрим намаз къылмай буса не этмеге боламан?

– Оьзюгюзден гъасил болагъан бары да затны этип, ол оьзю намаз къылывну агъамиятлыгъын англап, намазлыкъгъа эре тургъанны гъайын этмеге тарыкъ. Озюкъда, ону гъакъында Есибиз Аллагъгъа тилеклер, дуа этмеге тарыкъ, ол гюнагъланы кююп, тюз ёлгъа тюшгенни гъакъында токътамай алгъыш эте турмагъа пайдалы ва натижалы болур.

– Айрылган сонг, къайтарып шо адамгъа эрге чыкъмагъа яраймы?

– Айрылган сонг, шо адамгъа янгыдан эрге чыкъмагъа бола, тек шо учун бир-бир шартлар болмагъа тарыкъ. Эгер айрылыв сёзлер, салыв уьч керен айтылган буса яда уьчевю де бирче айтылган буса, шо адамгъа янгыдан эрге бармакъ учун, ол тиштайпа башгъа гишиге эрге чыкъмагъа, ювукълукъ этмеге тарыкъ. Сонг олар айрылса яда эри гечинсе, тарыкълы заман гетип (идда деп айтыла – уьч ай он гюн), шо къатын алдагъы эрине янгыдан кюшулмагъа бола. Амма айрылыв, салыв бир яда эки керен этилген буса, эр-къатынгъа кюшулмакъ учун, эри ону гери къайтарса таманлыкъ эте. Шолай, бир яда эки керен айырыв сёзлер айтылгъанда, идда да оьтмеген буса, янгыдан кюшулмакъ учун гебин кыйыв этилмеге борч тюгюл. Эгер де айрылыв сёзлер бир яда эки керен айтылып, идданы заманы да чыкыгъан буса, эр-къатынгъа къайтарып кюшулмакъ учун гебин кыйывны бары да адатларын янгыдан толу кюйде этмеге тарыкъ.

Рузнама

Апрель

Гюн лер	Эртенги	Гюн тувув	Тюш	Экинни яссы	Ахшам	Яссы
1	03:53	05:31	11:56	15:29	18:17	19:47
2	03:51	05:29	11:55	15:30	18:18	19:48
4	03:47	05:25	11:55	15:31	18:21	19:51
6	03:43	05:22	11:54	15:32	18:23	19:53
8	03:39	05:18	11:53	15:33	18:25	19:55
10	03:35	05:15	11:53	15:34	18:28	19:58
12	03:31	05:12	11:52	15:34	18:30	20:00
14	03:27	05:08	11:52	15:35	18:32	20:02
16	03:23	05:05	11:51	15:36	18:34	20:04
18	03:18	05:02	11:51	15:37	18:37	20:07
20	03:14	04:59	11:51	15:38	18:39	20:09
22	03:10	04:56	11:50	15:39	18:41	20:11
24	03:06	04:52	11:50	15:39	18:44	20:14
26	03:02	04:49	11:49	15:40	18:46	20:16
28	02:58	04:47	11:49	15:41	18:48	20:18
30	02:54	04:44	11:49	15:42	18:51	20:21

Учредитель
Благотворительный фонд «Путь».
Газета печатается по согласованию и одобрению
Духовного управления
мусульман Дагестана

Редакционный совет
Председатель редакционного совета
муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ

Главный редактор
Абдул-Азиз МИЧИГИШЕВ

Канонический редактор
Абдулла АДЖИМОЛЛАЕВ

Дизайн, вёрстка
Мухаммад МУХИДДИНОВ
Иса ОМАРОВ

Менеджер
Абдусабир АХМЕДОВ

Газета зарегистрирована Федеральной службой по
надзору в сфере связи, информационных технологий и
массовых коммуникаций.

Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-42079 от 24
сентября 2010 г.
Индекс 51325
При перепечатке ссылка обязательна.

Набрано и сверстано на компьютерной
базе газеты «Ас-Салам».
Отпечатано в ООО «Дом печати»
по адресу: пр-т Акушинского, 20.
Заказ № _____

Сдано в печать:
(график) 28 февраля 2017 г. в 18:00
(факт) 28 февраля 2017 г. в 18:00

Тираж 2 550 экз.

Адрес редакции:
367027, РД, г. Махачкала,
проспект Акушинского, 5-я линия, 19.
Телефон редакции: 8-928-530-59-70.

Подписка и доставка по г. Махачкале: 914-222.
по Республике Дагестан: 8-988-699-28-24.

E- mail: assalamweb@gmail.com
www.assalam.ru